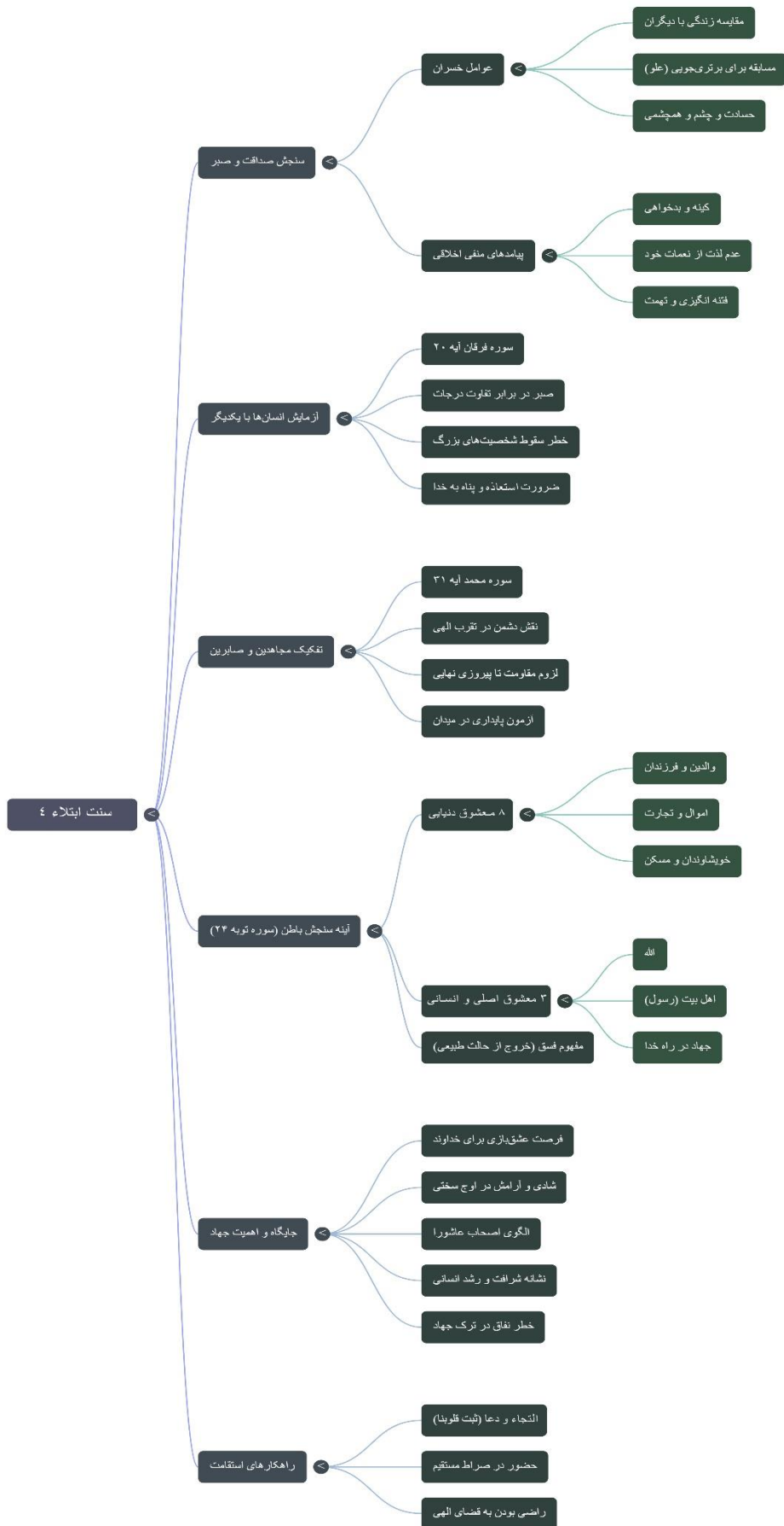

بسم الله الرحمن الرحيم

دوره ابتلائات در قرآن کریم

درس ۴

مدرس دوره: استاد محمد شجاعی

سنت ابتلا و امتحان ۴

چکیده

آزمایش‌های الهی نه برای آگاهی خداوند، بلکه برای آشکار شدن حقایق وجودی انسان و تفکیک صفات طیب از خبیث طراحی شده‌اند. محورهای اصلی ابتلائات الهی بر سه پایه استوار است: ۱. **سنجش صداقت و صبر** در برابر محرومیت‌ها و مقایسه با دیگران. ۲. **پاکسازی درونی** از صفاتی چون حسادت و برتری‌جویی (علو). ۳. **تفکیک مجاهدان واقعی** از مدعیان و منافقان. نقطه عطف این تحلیل، معرفی «آینه قرآنی» برای سنجش باطن انسان است؛ جایی که اولویت‌بندی میان هشت محبوب دنیوی و سه معشوق الهی (خدا، رسول/اهل بیت و جهاد)، مرز میان حقیقت انسانی و فسق را تعیین می‌کند.

۱. آزمایش از طریق مقایسه

یکی از دقیق‌ترین ابعاد امتحانات الهی، قرار دادن انسان در موقعیت مقایسه با دیگران است. این آزمون با هدف سنجش میزان صداقت، صبر و رضایت به قضای الهی انجام می‌شود.

صفت «علو» و پیامدهای آن

- **تعریف:** میل به برتری‌جویی و لذت بردن از بالاتر بودن خود و پایین‌تر بودن دیگران.
- **دیدگاه قرآنی:** طبق آیه ۸۳ سوره قصص، بهشت تنها متعلق به کسانی است که در زمین به دنبال «علو» و «فساد» نیستند.
- **پیامد اخروی:** محال است کسی که دائماً زندگی خود را با دیگران مقایسه کرده و در پی رقابت‌های مادی است، به بهشت راه یابد. این صفت عامل اصلی خسران در دنیا و آخرت است.

آثار مخرب مقایسه

مقایسه‌های مستمر منجر به شکل‌گیری رذایل اخلاقی زیر می‌شود:

- حسادت و چشم و هم‌چشمی.
- عدم رضایت از نعمات موجود (فرزند، همسر، خانواده و امکانات).
- تلاش برای تخریب آبرو یا قطع روزی دیگران.
- کینه ورزی نسبت به موفقیت‌های مادی و معنوی اطرافیان.

۲. تعاملات اجتماعی به مثابه ابزار آزمایش

خداوند تفاوت در درجات و دارایی‌های انسان‌ها را ابزاری برای فتنه (آزمایش) قرار داده است.

مفهوم «فتنه» در روابط انسانی

طبق آیه ۲۰ سوره فرقان: «وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ»؛ انسان‌ها خود مایه آزمایش یکدیگر هستند.

- **مصادیق:** موفقیت یک عالم، ورزشکار، مهندس یا حتی عضوی از خانواده، آزمونی برای صبر و عدم حسادت دیگران است.
- **عبرت‌های تاریخی:** در طول ۴۷ سال انقلاب، شخصیت‌هایی که سوابق مبارزاتی و شکنجه داشتند، در امتحان مقایسه و حسادت شکست خورده و سقوط کردند. این نشان می‌دهد که هیچ‌کس نباید به جایگاه خود مغرور شود و دائماً باید به خدا پناه ببرد (استعاذه)

۳. تفکیک مجاهدان و صابران در صحنه جهاد

خداوند صحنه‌های دشوار و دشمنان را به عنوان یک ضرورت برای رشد انسان طراحی می‌کند. بدون وجود دشمن، امکان قرب به خداوند فراهم نمی‌شود.

ضرورت وجود دشمن و سختی

- طبق آیه ۳۱ سوره محمد، تأکید موکد (با نون تأکید ثقیله) شده است که آزمایش حتمی است تا مجاهدان و صابران شناسایی شوند.
- **فلسفه دشمن‌شناسی:** خداوند برای انبیا نیز دشمنانی از شیاطین انس و جن قرار داده است تا در تقابل با آن‌ها، حقیقت ایمان پیروانشان آشکار شود.

الگوهای تاریخی مقاومت

واقعۀ تاریخی	نتیجۀ آزمایش	علت اصلی
واقعۀ عاشورا	پیروزی حقیقی اصحاب	شادی در بلا و عشق‌بازی در مسیر جهاد
جنگ صفین	شکست لشکر ایمان	بی‌صبری و بریدن در لحظات حساس
دفاع مقدس ۸ ساله	پیروزی و رستگاری	استقامت مردم و رزمندگان علیرغم ترس برخی مسئولین
حوادث جاری	استمرار مسیر مجاهدت	آرامش و حضور افتخارآمیز مردم در میدان

۴. آینه قرآنی: سنجش عیار ایمان (آیه ۲۴ سوره توبه)

دقیق‌ترین معیار برای تشخیص مؤمن صادق از منافق، بررسی سلسله مراتب محبوب‌های قلبی است. این آیه به مثابه کارنامه‌ای است که انسان هر روز می‌تواند خود را با آن بسنجد.

تقابل هشت محبوب و سه معشوق

قرآن هشت علقه دنیوی را در مقابل سه ارزش متعالی قرار می‌دهد:

سه معشوق اصلی (معیار انسانیت)	هشت محبوب دنیوی (علائق طبیعی)
۱. الله	۱. پدران و مادران
۲. رسول و اهل بیت (خانواده آسمانی)	۲. فرزندان
۳. جهاد در راه او	۳. برادران و خواهران
	۴. همسران
	۵. خویشاوندان (عشیره)
	۶. اموال جمع‌آوری شده
	۷. تجارت پررونق
	۸. خانه‌های مورد پسند

تحلیل وضعیت قلبی

- **حالت طبیعی (انسان حقیقی):** کسی که الله، اهل بیت و جهاد در رأس اولویتهای قلبی اوست. چنین فردی از روح خداست و معشوقش نیز با شخصیت او همخوانی دارد.
- **حالت فسق (خروج از طبیعت انسانی):** اگر آن هشت مورد دنیوی نزد فرد محبوبتر از سه معشوق الهی باشد، قرآن او را «فاسق» نامیده و به عذاب الهی هشدار می‌دهد.

۵. جایگاه جهاد در کمال انسانی

جهاد نه یک تکلیف اجباری، بلکه فرصتی برای «عشق‌بازی با خداوند» و هدیه دادن دارایی‌ها به معشوق است.

- **نشانه شرافیت:** شادی در هنگام سختی (مانند امام حسین(ع) در روز عاشورا و حضرت زینب(س) که جز زیبایی ندید) نشانه رشد حقیقی انسان است.
- **نفاق و ترک جهاد:** ر اساس حدیث نبوی، کسی که در طول عمر خود جهاد نکرده یا حداقل «آرزوی جهاد» را در سر نداشته باشد، با شعبه‌ای از نفاق از دنیا می‌رود.
- **نتیجه‌گیری:** جهاد و صبر دو رکن جدایی‌ناپذیر در آزمایش‌های الهی هستند که باطن انسان را از ادعاهای توخالی مذهبی (مانند صرفِ حافظ قرآن یا مفسر بودن) جدا کرده و حقیقت صدق او را آشکار می‌کنند.